

F. GRAELL I DENIEL

ESTUDIS SOBRE LA COMUNICACIÓ
LLENGUATGE, ACCIÓ COMUNICATIVA
I NOUS MITJANS

QUADERNS DE FILOSOFIA

35

F. GRAELL I DENIEL

ESTUDIS SOBRE LA COMUNICACIÓ
LLENGUATGE, ACCIÓ COMUNICATIVA
I NOUS MITJANS

35

QUADERNS DE FILOSOFIA

Barcelona 2022

3ª edició maig 2022 [2ª edició abril 2018
1ª edició agost 2012]

© F.Graell i Deniel
ISBN: 978-84-938454-4-5

www.xtec.cat/~fgraell
www.quadernsdefilosofia.cat
E-mail: fgraell@xtec.cat

El web permet de baixar la còpia de l'última edició d'un qualsevol quadern.
Podeu fer ús de l'adreça electrònica per a qualsevol correspondència amb *Quaderns de Filosofia*.

Es prega de tenir en compte sempre de consultar si hi ha una nova edició (que inclou canvis de vegades prou rellevants) en el web esmentat.

CONTINGUT

Presentació, 6.

I

LLENGUATGE I COMUNICACIÓ

1. El cos de l'altre i el cos propi, 7.
2. El llenguatge com a fet naturalitzador, 8.
3. Un origen social del llenguatge, 9.
4. Què és la significació lingüística?, 11.
5. La significació es troba en l'activitat, 12.
6. L'expressió de l'altre, 13.
7. La múltiple recombinació de la llengua, 15.
8. Una expressió eficaç i particularitzada, 15.
9. Llenguatge públic i privat, 16.

II

ACCIÓ COMUNICATIVA I IMPLICACIÓ SOCIAL

1. En quin sentit la relació humana és un fet imprevisible, 18.
2. La relació social també s'explica pel que ha passat, 19.
3. Sociologia i filosofia, 20.
4. Vincle social i actuació, 22.
5. No hi ha un món comú, 24.
6. No cal per a la comunicació, 25.
7. Comunicació i racionalitat, 27.

III

UN ESBÓS DE L'ABAST COMUNICATIU DELS NOUS MITJANS

1. Es mira la televisió, 30.
2. Es veu pel·lícules, 31.
3. El radiooïdor, 32.
4. L'ordinador, 33.
5. Nous mitjans i reptes en la comunicació, 35.

PRESENTACIÓ

Tot el que ajuda a resoldre la manera d'introduir-se en els plurals àmbits de la interrelació serveix a l'hora de lliurar una mirada panoràmica al conjunt d'aquest fenomen complicat que és la comunicació.

Aquest quadern ofereix tres treballs amb un aire de família, cadascun dels quals podria remetre a nous àmbits d'especialització, és a dir, el de la lingüística, el de la política, i el dels mitjans de comunicació. Tanmateix, en els tres, hi batega la cerca de la manera d'entrar-hi des de la nostra disciplina.

Perquè l'àmbit lingüístic permet que es pregunti encara per les qüestions generals que fan que hi hagi algun tipus d'intercanvi expressiu, que no han de trobar-se fora de l'abast dels interlocutors; i és suposant-les, i usant els mitjans que se'ls ofereix, que hi ha paraula per al parlant i per a l'altre interlocutor.

Sembla així mateix que la relació política no deu poder mostrar un terreny comú, ontològicament parlant, entre els individus. Això no comporta cap crítica a les disciplines socials, que proven d'objectivar els esdeveniments tant genèticament com estructuralment.

I els nous mitjans de comunicació no duen a l'alienació més que per les condicions de qui els usa, i no pas per allò que permeten. Hi ha alguna cosa d'admirable en les resultants que ofereixen, i una sana curiositat porta a compara-les amb les relacions quotidianes.

Es tracta arreu de dur a terme la comanda d'aportar algunes raons. Una tasca que, ben segur, cal prosseguir.

I

LLENGUATGE I COMUNICACIÓ

El llenguatge forma part de l'expressió. S'hi troba alguna cosa meravellosa en la circumstància que es compregui un altre: versemblantment serà sempre molt difícil que se'n pugui treure tot l'entrellat alguna vegada. Cal parlar del prodigi anomenat «comunicació».

1. El cos de l'altre i el cos propi.

1. La comunicació basta per a fer-se càrrec els uns dels altres: allò que un altre diu i, en conjunt, fa és capaç d'orientar una ocupació, o és capaç de desvetllar un actitud pròpia, o representa un convit a fer quelcom. Les paraules i els gestos dels altres es comporten com un perllongament de les paraules que hi ha arreu, també en mi mateix, o com un complement del que és el meu cos i la seva expressió.

2. Miro l'altre. Hi trobo també el que imagino de mi mateix. Hi deu haver aquí quelcom que improviso o imagino perquè de fet no miro els meus ulls: més enllà del moure'ls, obrir-los i tancar-los, àdhuc de representar-me'ls mirant quelcom, distrets, anhelants, etc, és a dir, de conèixer-se un mateix com a mirador, la força de la mirada de l'altre ha de traspasar-ho tot. Malgrat les mancances la faç de l'altre provoca que sembli que se la compregui, que se sàpiga què vol, que atregui (o que faci venir aversió). Deu haver-hi un programa de natura i cos que relliga la visió d'una realitat física (la cara de l'altre) i el meu cos (i no puc veure els meus ulls), talment com si fos fàcil una interpretació d'una cara, quan no hi hauria mediació sense molts buits, també males comprensions, dificultats de tota mena. Versemblantment això confirmaria a la seva manera que estic compromès amb els altres, que hi ha una natura i cos que ensenya així mateix què és en la relació entre individus pel fet que la visió està relligada, malgrat tot, a l'expressió facial d'un altre.

Aquesta simbiosi entre la cara de l'altre i la mirada que la descobreix s'estén a tot el cos d'un altre: perquè el comprenc

directament, quan és el cas, o perquè em mantinc a l'expectativa quan no sé què fa l'altre. Sigui com sigui el cos dels altres esdevé el complement del meu cos, amaga molt perquè palesa allò sorprenent de què és capaç la natura; els gestos dels altres, entomats directament, palesen en això mateix uns socors desconeguts. És que dispo de que cal per a no copsar-hi sols, en el que es veu, un esdeveniment natural en profit d'observar-hi també una gesticulació. Es tracta que l'activitat no cal que s'esforci la majoria de vegades per atrapar una gesticulació, palesant-hi que el cos de l'altre i el cos propi estan en sintonia, la qual cosa vol dir, per al qui ho medita, que el seu cos també ho possibilita.

Tot ocorre com si hi hagués una predisposició prèvia per a saber mirar els altres, de tal manera que la voluntat d'ocupar-s'hi no faria sinó cridar immediatament alguna cosa corporal pròpia a favor d'assumir la gesticulació de l'altre cos a tall d'un afer més o menys comunicatiu.

3. La mirada al cos de l'altre incardina el cos propi. Una natura fa immiscir-se en una altra natura.

La comunicació des d'un altre traspasa natura i cos i apareix com quelcom directe – quan m'expresso el camí surt des de mi per mitjà del meu cos.

Però, per una paradoxa aparent, una comunicació pot contenir una ambigüïtat considerable, àdhuc puc mal interpretar del tot el que un altre expressa: precisament perquè hi ha quelcom fora de l'abast, la circumstància que el meu cos i la natura fan de mediadors des del seu cos i expressió.

2. El llenguatge com a fet naturalitzador.

Alguna cosa del llenguatge forma part del cos de l'altre i del meu cos. Quan parla un altre hi ha si més no un cos que fa que m'arribi un tros de natura que permet que hi trobi significació.

Quan m'expresso arrenco del cos imatge i so: dispo de cos i natura a favor de l'expressió i es van lliurant graciosament, mentre

que fet i fet sols l'intercanvi amb els altres ha pogut plasmar un estil de fer-ho – hi ha hagut codi lingüístic.

Des del punt de mira de la natura i el cos el llenguatge fa el que fan els gestos amb els seus automatismes. Els mitjans del llenguatge pertanyen al cos de l'altre i al cos propi. L'eficàcia de què són capaços rebla una vegada i una altra una naturalització de les relacions – aquella per la qual hi ha una natura i cos en l'expressió d'un mateix i en la de l'altre, i també aquella per la qual conjecturo un cos no dat – i simultàniament rebla la complementarietat del meu cos amb el dels altres. Hi ha un passar de l'un a l'altre que els fa entrar en sintonia.

El llenguatge esdevé, pel fet mateix de la natura que usa i que desvetlla, aquella naturalització i alhora l'engrandiment de la influència del cos propi i del dels altres. Pel llenguatge «el lloc» que ocupa el cos esdevé expansiu: el cos arriba allí on arriba el so. Així com la mirada «toca» les coses, així el so esdevé una manera de fer arribar quelcom des del cos propi cap al cos de l'altre, o de rebre des del cos de l'altre.

Es tracta tant en la direcció de mi mateix cap als altres, com en la dels altres cap a mi, d'un fenomen que certifica, repetim-ho, una naturalitat de la relació social, que assegura que hi ha una complementarietat de la natura del meu cos en la natura del cos dels altres.

I així com hi ha mil relleus de llum es gaudeix d'una munió de mots en el procés naturalitzador que duu d'un lloc a l'altre.

La llengua del llenguatge deu ser el mitjà naturalitzador menys difús pel fet mateix que manté una discriminació més articulada natural i corporal, per tant que s'escapoleix de la densitat o compacticitat del gest.

3. Un origen social del llenguatge.

1. El llenguatge palesa el compromís inajornable de l'individu amb la natura (i amb el cos), però també amb els altres homes. Hi ha alguna cosa paradoxal en la dependència, respecte dels altres homes, dels mateixos usos lingüístics: car l'arrelament en les capacitats del

cos no esdevé incompatible amb la nova circumstància de llur dependència d'un medi social.

L'ús d'una llengua es mostra naturalitzador perquè exposa quelcom natural (i corporal), i alhora s'anomena un fet cultural perquè permet la digressió de la història de la llengua i la comparació amb els usos lingüístics d'altres llengües. La dimensió social del llenguatge possibilita la seva consideració cultural, i moltes altres digressions: la manera d'aprendre'l, les etapes que segueix aquest aprenentatge, la del domini lingüístic, i d'altres.

Per tant s'apel·la als recursos del cos i s'irromp en una presència natural que perllonga el propi cos i, fent-ho, s'ha articulats d'una tal manera que remet (vagament) a un aprenentatge en un medi social. Allò que hauria fet l'altre hauria desvetllat en mi la gestació d'un ús lingüístic i la seva repetició, com si hi hagués hagut en mi les condicions corporals i naturals per a fer-ho, i de fet s'és capaç d'analitzar la llengua en paraules, i aquestes en síl·labes i fonemes, de tal manera que hi ha prou combinacions de tota mena per a la plasmació de les vàries llengües del món.

Tanmateix els altres no haurien ensenyat primerament a repassar afers culturals, a discriminar fonemes i nivells d'articulacions de sons, sinó a parlar. La naturalització que conté sempre la parla no és primàriament res cultural, sinó una capbussada en el cos i una projecció de quelcom del cos cap a la resta de la natura.

2. ¿Tota llengua serveix per a comunicar-se? Així ho sembla. Els interlocutors no dubten de l'eficiència de llur relació. El fenomen pel qual també se sap d'un cos i natura es lliura a tall d'un procés que s'entoma com el que es volia expressar, de la manera que es volia fer, sense ser representant de res més que del que s'expressa, una activitat que conté la paraula que es va dient o que s'escolta del cos dels altres.

Ens equivocaríem quan tinguéssim tot això com un accident d'alguna altra cosa, com un fet cultural a partir d'un altre nivell de lectura, com a quelcom a estudiar des d'un atalaia privilegiada. Les remissions d'un qualsevol tipus a partir del diàleg entre els homes no haurien de llevar que la comunicació fa que jo mateix m'impliqui en una naturalització, ja perquè fa desvetllar els mitjans del cos i irromp

amb natura en la natura, ja perquè la natura de l'altre és capaç de ser escoltada pel meu cos.

Des del punt de mira dels propòsits, d'expressar-se o d'escoltar, l'ús d'una llengua, a nivell d'expressió pròpia o aliena, comporta, es diu, una assumptió dins d'un tot natural – hi ha una naturalització – que té en compte doncs aquests elements, i també el que es vol expressar. No hi ha incompatibilitat entre aquesta naturalització i el fet d'haver-hi l'expressat: sense la primera no hi hauria expressió pròpia i aliena perquè la comunicació necessita dels suports naturals, mentre que sols es comunica per una activitat que fa requesta d'aquells suports, s'expressi un mateix o un altre home.

4. Què és la significació lingüística?

El llenguatge essent quelcom íntimament aplegat amb el que ocorre en l'activitat, l'afer no impedeix de considerar una direcció prou diversa: mentre l'estudi de la llengua permet fer un llarg recorregut, si es pot escatir els pros i els contres d'un ús lingüístic d'acord amb aspectes varis (per exemple, el paper que descabdella en un context social, el fet que es fan coses parlant, una aproximació que discuteix l'abast d'algun ús, la comparació semàntica amb l'ús d'altres mots o enunciats, el paral·lelisme imperfecte dels usos lingüístics entre llengües diferents), l'expressió té com a fita una corroboració tàcita o explícita dels altres, malgrat que no vol ser eficaç d'aquesta manera en tots els casos.

Parlo als altres i ho faig amb espontaneïtat: m'hi aboco amb franquesa o amb reticència, però sigui com sigui no puc no trobar-m'hi tot jo. És a dir: es tracta ara, ben contràriament als supòsits que se circumscriuen porugament a un llenguatge comprès com un objecte estàtic i reclus, d'assumir que l'ús lingüístic, com a assumpte naturalitzant, sempre i sense excepció és el d'una expressió circumstancialitzada, amb un pensament o tema, amb una actitud. Quan es parla, per als altres o per a un mateix, l'expressió naturalitzant i que va de si és la d'una activitat engatjada en una munió d'afers, i orientada a demanar els socors del cos, que inclouen els lingüístics, a favor de quelcom.

Quina és la significació lingüística? La resultant de tot això. Els diccionaris remeten al significat dels mots, i basta de tenir-ho així; es parla també de la significació lingüística quan es vol circumscriure's a un cert àmbit de la comunicabilitat i expressivitat lingüística: tanmateix això és desencaminador o parcial quan s'entoma l'afer estrictament. Moltes expressions semblen fàcils de comprendre, de trobar-hi corroboració social, i de traduir-les en d'altres llengües: tot i això al final cap expressió no se salva que sols es lliura en una situació.

L'aquiescència en aquests casos no hauria d'impedir l'acolliment de les qüestions tal i com són: la significació del llenguatge és allò que expresso quan també faig requesta del cos tot naturalitzant-me.

5. La significació es troba en l'activitat.

Cal negar que els mots i les oracions puguin gaudir d'una significació independentment dels seus usos per part de l'interlocutor (els diccionaris palesarien una corroboració social en atenció als mots i al seu ús).

L'ús lingüístic no pot separar-se mai de l'activitat, i assumeix d'arreu significació. Hi ha la presència de tot el contingut de l'activitat quan hi ha ús lingüístic, i s'hi expressa tot. És a dir, la significació és la d'una ocupació situada, per tant amb pensament i tema, amb experiència sentida i context.

El constrenyiment degut a l'ús lingüístic, que té les seves lleis i límits, no impedeix que sigui l'activitat la que al cap i a la fi se satisfaci així o aixà, invocant allò que li convé. Que sigui l'activitat la que parla.

D'aquí que no n'hi ha prou, a garantir que hi hagi un llenguatge corroborat socialment, i eficaç. L'ús lingüístic arrenca des del silenci, hi ha una naturalització, i en qualsevol cas la significació es troba en l'activitat amb els seus propòsits.

Tot plegat implica una complicació dels usos lingüístics, i el llenguatge deixa de ser un exponent en una realitat unívoca del tot perquè no hi deu haver dues situacions bessones.

En qualsevol cas l'expressió lingüística gaudeix del sentit amb què ho ha volgut fer qui s'expressa: malgrat totes les ambigüitats i la necessitat d'aquiescències i d'implícits no sense equívocs, això és vàlid parli un mateix o parli l'altre encara que calgui assumir l'asimetria dels casos. Car pròpiament s'aprèn d'un mateix tota la contundència del fet, però no la pot negar pas dels altres quan, des de l'eficàcia i des de la corroboració, se la comprèn, en la naturalització que representa, l'expressió de l'altre¹.

6. L'expressió de l'altre.

1. El reguitzell de les expressions dels altres homes confirmaria sens dubte l'enorme diversitat de comunicacions, és a dir, la pluralitat d'afers que s'és capaç de copsar en la naturalització que representa l'expressió d'un altre home.

Certament he de voler comprendre'l: basta sovint fixar-s'hi perquè se sàpiga el que diu, com si hi hagués una complementarietat entre el seu cos i el meu.

Mai no se supera alguna ambigüitat, o fins i tot la possibilitat d'equívoc no s'esvaeix. Sigui com sigui hi ha un avenir-se en l'expressió entre interlocutors que permet alguna cosa més que un intercanvi sonor.

Es copsa una facècia directament: no cal meditacions costoses. Naturalment no m'introdueixo en la subjectivitat d'un altre. Sovint es demana algun coneixement de l'interlocutor, en l'accepció que s'hi troba molts implícits en la mateixa expressió de l'altre amb tot el gruix d'ambigüitat i d'equivocitat que es vulgui. Tanmateix la broma, l'estirabot, la ironia, l'ocurrència, el joc de paraules, l'exageració burlesca, l'augment d'expressivitat, constitueixen molt més que un

---

¹ «Allò que es vol dir» implicaria sovint una referència a trobar els mots, o a tenir present, clarificar, les significacions que han d'assumir-se, o els dos fets alhora. La pluralitat d'elements que entren en l'expressió faria que fàcilment no se sabés com dir quelcom, o que s'admetés que no era allò el que es volia dir.

exercici lingüístic (i gestual) indiferent, perquè lliuren la seva significació en la mateixa expressió i naturalització que ho comunica.

En tots els casos l'esdeveniment comunicatiu deu passar pels nostres cossos, de manera que l'expressió de l'altre fa que se'm suggereixi una situació, palesant la meva dependència a un cos (meu) no lliurat fenomènicament.

És cert que el llenguatge s'acompanya de la gesticulació conjunta del cos. Qualsevol facècia es rep pel llenguatge, però també per l'expressió, sempre problemàtica, dels ulls, pels jocs de les mans i braços, pel posat del cos. És tot el cos que entra en joc i que hi ha la naturalització d'una expressió. El fet divertit, el comprèn una activitat: aquella que no sols veu un cos, o un fenomen físic, sinó expressió gestual (que inclou el llenguatge).

2. És cert que tant si parlo jo com si parla l'altre es pot fingir: però això sols es pot admetre amb certesa per a mi mateix, no per als altres. En qualsevol cas per a mi valdria que m'hauria d'esforçar a aparentar-ho. Però quan es refereix a un altre ho podria sols suposar des de la globalitat de l'expressió, i qualsevol certesa sobre l'engany de l'altre no fóra al cap i a la fi més que una conjectura.

Tanmateix s'actua de moltes maneres: es fa teatre, i val per a mi i per als altres que se sap directament que s'està representant. S'explica contes, i la narració té sentit en el conjunt de circumstàncies que envolten el narrador i l'oient. Es juga a tocar i a parar, a bales, a cartes. Es compta coses. La gent se saluda, es fa compliments. S'explica física. Es narra un partit de futbol. Es detalla com desmuntar quelcom.

Sempre hi ha un missatge, pel qual es comprèn què ocorre, què es diu. Tant per a un mateix com per a un altre es manté que es tracta d'allò que s'expressa, que, a partir de fer comanda de les capacitats del cos, arrenca una naturalització en el meu cas; que si més no demana de voler comprendre els altres mentre es va fent requesta de quelcom que es naturalitza amb el cos de l'altre i amb les seves paraules, i que possibilita la mediació del meu cos i el de l'altre, i de la natura, en el fenomen de la comunicació.

7. La múltiple recombinació de la llengua.

L'ús de la llengua recull una munió increïble de possibilitats de codificació. Versemblantment les possibilitats d'expressió amb ús lingüístic haurien de circumscriure's a tot allò que és possible, dins de l'ús lingüístic, a través de les complicacions permeses, dels manlleus necessaris, de les transgressions acceptades, de les passes agosarades que es permetés.

En efecte la codificació lingüística no sempre enfaixaria el que s'expressa com si sols es pogués usar el que s'ha usat – però alerta d'una qualsevol pretensió de trencament com si no es fos deutor del que s'ha après d'un medi social. L'ús de la llengua depèn dels factors socials i dels factors individuals. Si es força la comunicació s'exposa que no es tingui eficàcia social – però si sols es repeteix pot exposar-se a la banalitat.

Car el llenguatge seria una entitat amb caràcter públic, social, però també privat, personal. Serveix per a comunicar, d'una banda, i per a expressar-se, d'una altra. La frontissa que manté el joc entre allò social i personal, entre allò públic i privat, possibilita que expressi quelcom real, dintre d'uns límits en els quals els altres poden esforçar-se a comprendre'l.

Llavors la comunicació no tindria necessitat de circumscriure's a uns determinats usos més o menys unívocs (mai no hi podria haver univocitat incondicional), i sempre, o en prou casos, hi hauria quelcom d'aventura i de novetat en l'ús lingüístic, o en la manera de fer-ho.

8. Una expressió eficaç i particularitzada.

La dependència social del llenguatge permet una aproximació a l'ús lingüístic. Tanmateix la llengua és un fenomen de naturalització, és a dir, de posar la natura (i el cos) al servei de les necessitats de l'ésser humà, que usa la llengua per a moltes coses, però que en conjunt li serveix per a expressar-se.

No hi ha, sembla, cap altra certesa de l'eficàcia d'una comunicació que no sigui una conseqüència d'un diàleg mantingut. La imaginació permet i tot d'afigurar-se que el guany d'uns llenguatges de ciència ha estat una conquesta resultant de moltes anades i vingudes, de manera que la claredat dels nombres i de les nocions no implicaria una transparència impossible (tot llenguatge fóra el d'una activitat) sinó una eficàcia comprovada de quelcom – i al mateix temps implicaria una corroboració social en el sentit de la conformitat dels uns amb els altres. Una accepció d'«objectivitat» rau precisament a fer-ho valer per a allò eficaç i corroborat.

Què fa que el llenguatge no superi la circumstància de ser també un esdeveniment individual, totes les derivacions socials admeses?

Es tracta de l'obvietat que l'activitat per la qual hi ha llenguatge fa requesta de quelcom del cos, que es perllonga amb més natura, si és el cas, de manera que va ajustant l'expressió. Tanmateix sembla obvi que m'expresso des d'allò que m'és propi, i hi ha un esdeveniment significatiu.

Així com a través de la creació dels llenguatges de la ciència s'ha volgut afavorir l'eficàcia, la conveniència i la corroboració social, i fer que els elements individualitzadors no ho llevessin (sense mai superar-los, certament), així val per a tots els llenguatges que s'hi troba una polaritat entre l'eficàcia, la conveniència i la corroboració, i el fet de derivar d'allò més propi d'un mateix, i que això és insuperable. No es tracta que no es pugui provar de comunicar més allò que és propi, sinó que la comunicabilitat reïx en general per l'art d'un mateix, i per l'esforç dels altres homes, resultant que en qualsevol cas restarà pendent, segons el criteri propi i dels altres, de l'eficàcia que hi ha hagut, de la conveniència, i de la corroboració, i llavors s'és en el punt d'on s'ha sortit. Però això no es pot superar.

9. Llenguatge públic i privat.

El llenguatge, que suposa un element naturalitzador per a un mateix i per als altres, relliga, en aquesta accepció, a la natura (i al cos) mentre manté una dependència social tant a nivell de remetre a l'aprenentatge d'una llengua com dels usos efectius. En qualsevol cas

l'oposició entre un llenguatge públic i un de privat és il·lusòria perquè sempre hi ha una referència individual i una altra social.

A més cal tenir cura de la circumstància que no s'assegura que hi hagi hagut comunicació en un diàleg o en un qualsevol altre intercanvi. La certesa d'una eficàcia i corroboració no permet franquejar la circumstància que, d'haver-hi, sols hi ha una activitat.

No es tracta de conrear un escepticisme que no pugui admetre sense por tot allò que hi ha de socialització i de naturalització: més aviat cal evitar un supòsit que l'única cosa que hi ha comuna als diferents individus és un llenguatge i que cal partir-ne pel fet que, essent comú, és la garantia de la comunicabilitat.

Tanmateix la tesi d'una preeminència del llenguatge comú pel fet que res no es diu sense aquell fa trampa perquè suposa que el que s'expressa equival al que expressa un altre home. Aquest supòsit esdevé gratuït i cau en l'apriorisme.

També és reduccionista: pretén que el que jo expresso no sigui el que vull expressar, sinó precisament el que algú afirma que s'expressa. Aquest home sap el que un qualsevol altre expressa. Això es fa espatllant els significats del llenguatge en profit del discurs propi. Dirà que els llenguatges, aquestes realitats comunes, poden ser estudiats independentment dels interlocutors i del que volen expressar. El crític podria ventar-se i tot que un discurs del que es vol expressar és efímer².

---

² Un estudi més detallat de tots aquests apartats es troba a *Filosofia del llenguatge* QF56.

II

ACCIÓ COMUNICATIVA I IMPLICACIÓ SOCIAL

Sóc capaç de descobrir molts aspectes en la comunicació: a banda d'apuntar com es lliura hi ha, per exemple, les implicacions que s'hi troba pel fet que tinc un lloc en l'organització social.

1. En quin sentit la relació és un fet imprevisible.

En la comunicació s'hauria de preveure pros i contres per tal d'avançar possibles entrebancs: versemblantment una certa habilitat social comporta de tenir algun pressentiment de per on van els afers, una certa capacitat de fer-se càrrec del punt de vista de l'altre (malgrat que es tracti més aviat d'una projecció d'un mateix), un cert domini de les arts de la comunicació, el gaudi d'algun repertori lingüístic oportú,

Les estratègies de la comunicació no lleven el fet bàsic que els comportaments i les paraules dels altres no es poden tenir mai abans que els dugui a terme. Les seves accions en el fons sorprenen constantment, malgrat que la relació que hi mantinc és un fet tan quotidià que basta de referir-s'hi dient que s'expecta quelcom dels altres, o que se n'està a l'expectativa, o que se n'espera alguna cosa, o alguna altra expressió equivalent, de manera que mai no són una realitat conclusa.

La quotidianitat dels tractes entre els uns i els altres no impedeix d'adonar-se que un dels trets de la relació és la sorpresa d'haver-hi un nou acte comunicatiu. Cada vegada que algú fa un acte de comunicació hi ha quelcom que restava fóra de l'abast del receptor.

M'adono de la importància d'això quan medito les condicions dels diàlegs i, en general, de la comunicació. Comporta, per exemple, la renúncia d'establir un criteri restrictiu de les possibilitats factuais de l'expressió d'un altre malgrat els tractes que hi hagi hagut abans i d'empatia que s'hi trobi. El criteri que l'acte de comunicació pressuposa algun terreny comú esdevé o un comentari tòpic per a reblar que hi ha algunes afirmacions que formen part de les converses

quotidianes o de les lectures, o esdevé una opinió que esborra la capacitat d'incoació, de canvi, d'inesperat, que hi ha en mi i, sobretot, en l'altre.

La comunicació és una activitat de risc, no sap ben bé què passarà, i sols se supera quan es parla del que s'ha acabat, és a dir, quan de fet ja no hi ha diàleg sinó que n'hi ha hagut.

Oh! Això no és gens peculiar en una accepció: aquella per la qual una qualsevol cosa o esdeveniment s'ofereix com un espectacle que va essent un fet, i que és impossible de gaudir-ne abans de fer-se present; l'experiència de quelcom perceptiu és un regal, s'ofereix sense que es pugui decidir que no sigui com és més enllà de tancar els ulls per a no veure-ho, no tocar-lo, no sentir-ho.

La relació conté aquesta dimensió de les coses i els esdeveniments. Ocorre que, amb aquesta factualitat, s'hi troba que es pugui seguir una explicació, comprendre un comportament. Els afers naturals es lliuren tal com són – els altres són capaços de fer-me trontollar. Es pot no voler comprendre el comportament dels altres, o res del que diuen. Però, si m'hi poso, sóc capaç de trobar-hi quelcom que m'encamina a la comprensió. Hi ha així mateix factualitat en aquest sentit.

2. La relació social també s'explica pel que ha passat.

L'home adult ha mantingut prou relacions i, amb sort, ha adquirit habilitats socials suficients per a resoldre amb més o menys satisfacció una colla d'eventualitats. És veritat que els anys no són sempre una condició suficient per a reeixir en els tractes amb els altres, però hi ajuden, sobretot quan han servit a fi de bé.

Hi ha un bagatge de contactes i de converses amb d'altres homes d'un qualsevol estat. S'hi troba la nota comuna de formar part d'un paisatge en l'accepció d'un ja està fet, d'haver-hi hagut el que es recorda expressament, i un qualsevol altre contacte ocorregut. Si és cert que no el substitueix, i que sols en el present hi ha la motivació per a la cerca d'una explicació, el passat també explica el present: el treball, les relacions familiars, els cercles que freqüento, les botigues on compro; és a dir: el conjunt de la relació social s'explica per les

moltes passes, converses, promeses, esforços, intercanvis, afeccions, que he anat desplegant. Sóc també com sóc per uns perquè que remet en a allò que s'ha esdevingut al llarg del temps. Hi ha una comprensió en això, s'hi veu una coherència.

No he de fingir que em trobo ara mateix en una relació social per art de màgia, i l'ara s'explica per allò que s'ha fet abans, no pas en l'accepció que ja tingui resolta l'activitat, sinó en la d'haver-hi aquella manera de tractar els altres i les seves diferències, d'adaptar-me a la circumstància que cada persona és distinta, i de saber-la identificar com a distinta: l'una és el company de taula, l'altra és la parella, l'altra una amiga del treball, l'altra un veí, cadascuna compresa per si mateixa, cada tracte s'explica des de si mateix, i alhora es continua quelcom que s'havia acabat fa molt de temps o ahir, per les quals coses les comunicacions es troben prenys d'una significació que fa desencadenar una activitat o una altra.

Em trobo socialment referit, la qual cosa remet a la meua història personal. En una certa mesura aquesta relació no ha depès de mi: la família on he nascut, el medi social de petit fins a arribar a l'adolescència, són estadis de referència des de passes posteriors – però també l'atzar ha dut a noves coneixences d'individus i d'espais socials, o potser els he començat a buscar d'acord amb alguna estratagema, de tal manera que, el punt de partida no havent depès de mi mateix, per a bé o per a mal, hi ha hagut una gènesi teranyinosa de relacions que han dut a la conjuntura d'avui, no sense un gradual engruiximent del meu compromís en la xarxa de les complicacions socials³.

3. Sociologia i filosofia

¿No s'impossibilita la sociologia com a ciència? ¿Cal o no cal pressuposar que l'acció social s'ha de comprendre a la llum de les organitzacions i de llur gènesi? ¿Per ventura es renuncia a remetre

---

³ Potser es podria parlar de «situació social» pel conjunt de relacions. En aquest cas la situació social formaria part del situacionament de l'activitat.

l'actuació d'un individu, o d'un grup, a condicions comunes prefigurades?

La sociologia no pretén una discussió de principis o, si més no, els que acull els agafa perquè són eficaços per a apropar-se als fenòmens grupals i les praxis dels individus d'acord amb alguns patrons preestablerts. A la ciència social, no li interessa la implicació que hi ha en una acció determinada, no discuteix els implícits possibles d'una comunicació. De fet, pragmàticament, hi ha una classificació de societats, de grups, de rolls. Certament que la mirada del sociòleg és en alguna accepció descompromesa – quan les úniques activitats que se li lliura són les seves –, però ho fa seguint un cert paral·lelisme amb una qualsevol altra ciència.

La sociologia esdevé eficaç, funcional, com ho són el conjunt de ciències mèdiques i psicològiques, la història i la geografia, el dret i la política. Al sociòleg, les precisions que li són innecessàries li interessin tan poc com al psicòleg, malgrat que hi hagi així i tot problemes metodològics propis de cada ciència, que són deguts a les dificultats d'acotar funcionalment el seu camp, les distincions bàsiques, les nocions operatives més eficaços, a banda dels estudis i de les tècniques més o menys admeses per consens.

No hi ha *a priori* col·lisió entre filosofia i sociologia, i quan n'hi ha deu ser perquè s'ha defensat il·legítimament una posició. En conjunt no es llegeix un assaig filosòfic com si es tractés d'un text sociològic – no s'agafa un treball sociològic a tall d'una introducció a la filosofia. Qualsevol provatura d'aproximació esdevé una bella ocurrència per a abastar una mica de comprensió dels humans.

Hi hauria la queixa que, per a la sociologia, no s'hi troba acció que no remeti al medi social. Tanmateix això pressuposa que no hi ha acció humana social que no pugui ordenar-se d'una manera o d'una altra, i de fet no sembla dar-se'n una que se'n faci escàpola – alhora no hi ha acció que no sigui activitat de ser-hi. Tot remet a tot: cal evitar sols les confusions.

Per això la sociologia és capaç d'apropar-se a algunes respostes per a comprendre les conductes: allò que està esdevenint-se, i que pot merèixer ser subsumit d'una manera o d'una altra per la sociologia no basta per a enllestir l'activitat; estrictament parlant, no puc alienar-me,

malgrat que s'expliqui el que faig per això o per allò. Que hi hagi acció vol dir que hi ha una tasca – el seu caràcter social la fa un objecte d'estudi.

Des del punt de vista social es pot preguntar fins a quin punt la meva conducta no és res més que un reflex de les conductes dels altres: si sempre és possible alguna resposta *a posteriori*, i si no hi ha acció social que no pugui remetre a alguna categoria d'estudi, la resolució del dubte remet a la mateixa activitat, no podent-me fer aquí escàpol dels compromisos propis.

Les categories d'una ciència social poden merèixer alguna paràfrasi. Per exemple, l'ús de l'expressió 'raó estàndard', que remet a l'exercici de la mateixa activitat. Si hi ha més d'un estàndard de racionalitat o no, sols es pot resoldre investigant-ho. Si més no s'hauria de projectar per simpatia cap als altres homes, independentment de l'època, allò que deu ser vàlid per a ell: la circumstància que evoluciona a nivell de comprensió i de sentiment, malgrat una continuïtat de vida, i que la raó que s'expressa ho palesi al llarg de les seves intervencions.

Estrictament parlant no s'admetria potser que hi hagués cap estàndard – n'hi hauria en una referència a l'engròs. Es troba trets que separen el pensament actual del mític, per exemple, però tampoc no caldria assumir cap trencament, quan l'home d'avui pot mantenir prou elements idolàtrics, màgics, etc., o pot recaure en múltiples comportaments substitutoris del mític i del fantàstic.

Valdria més de parlar d'unes plasmacions de raó que s'adeqüen al fet que s'hi manifesta afers que remeten a les troballes d'un vida, d'una generació, de generacions passades, etc.

4. Vincle social i actuació.

El que es pot albirar com a projecte social meu remet com a explicació al meu passat. Ocorre que el futur es troba indeterminat en l'accepció que encara no és aquí present, i en la que hi ha atzar; es troba llastat pel fet que hi hagi preferència i gustos, i que hi ha així mateix una possible implicació meva.

M'ocupo del que faré en un futur: depèn de tot el que vulgui portar a col·lació (relacions passades, meditacions i convenciments, tendències pròpies, preferències). Tanmateix la meva acció no està

conclusa pel que es podria adduir com a esclariment, no sols perquè puc trobar motius nous, i que la tasca s'ha d'anar duent a terme, sinó també perquè les motivacions no poden substituir, ni ultrapassar, són explicacions, la circumstància de l'exercici mateix que n'assumeix i n'exercita. Es tracta del fet que estic actuant, que és la manera en la qual hi vaig essent. Això resta fora d'una qualsevol classificació externa.

El vincle social no sembla un impediment per a obrar en alguna direcció divergent, amb les precaucions que sigui convenient d'admetre, però també amb la imprevisibilitat que convingui de fer gala contra un qualsevol fàcil assimilacionisme social. Quan reproduïxo amb més o menys gràcia comportaments o opinions dels altres no se m'hauria de manllevar el fet que faig quelcom que demana la meua aquiescència – en conjunt no sembla desencertat d'observar que cal anar considerant el que es fa i el que es diu, que l'exercici de l'activitat no pot ser només un objecte a estudiar públicament i és el que fa que hi hagi aparició.

El trencament amb una gran part de les exigències socials no s'exclou de les meves resolucions, i el manteniment d'unes conductes i d'unes opinions no cal que suposi una negació de la llibertat, sinó que pot sovint reflectir-la amb un estil socialitzat d'actuar.

La defensa de la meua dependència inalienable, respecte del nexa social, no deu poder evitar que, si la mantingués, hauria de reflectir la meua posició social, i sols valdria per a aquesta. Aleshores, quin sentit tindria d'assumir-la? Si individus de diferents grups socials la corroboressin, l'afer reblaria no mantenir sols quelcom com a propi d'una circumstància social.

L'estimació que el que faig o dic reflecteix el meu lligam social no donaria dret a fer-ho vàlid per als altres.

La sociologia, tot i això, manté un criteri funcional d'encasellament dels individus en els grups i les estructures socials, altrament fóra gairebé impossible de desplegar-se com a disciplina. Aquesta ciència és sempre, sí, la d'una aproximació dels fenòmens socials tal i com és possible de fer-ho, i pressuposa regularitats. L'obligació de desatendre expressament allò que és singular i de bandejar la problemàtica inherent a l'actuació no impedeix

d'observar la diversitat de tractaments segons els punts de mira: la sociologia estudia l'home a partir dels grups humans i en comprèn l'organització social en els aspectes sincrònics i evolutius tal i com és possible – la filosofia s'obliga a posar l'accent en allò que es palesa quan es medita l'activitat al marge d'un criteri funcional dominant.

5. No hi ha un món comú.

Es discerneix el que inclou un tractament funcional del que vol ser una aproximació tan ajustada com fos possible de la relació i la comunicació.

La subjectivitat de l'altre es fa escàpola en totes les accepcions. El que ha estat suggerit, el que se'n coneix, qualsevol observació que hagi fet, les paraules que hi ha hagut, tot forma part de la meua subjectivitat, mentre que em mantinc més o menys a l'expectativa de les accions dels altres, o ho faig des dels paratges on encara els altres no s'han fet presents.

No hi ha cap món comú, estrictament parlant, però sí figuradament: gràcies a l'individu que m'és molt conegut, als enamorats, a aquells que ens apleguem per una causa, puc defensar una unitat de pensament i de sentiments.

Malgrat que psicòlegs i filòsofs (Popper, Piaget, Husserl, etc.) hagin insistit en prou casos que hi ha diferents maneres de comprendre el món, el fet rellevant fóra que, al marge de les comprensions en les accepcions del món, no sembla haver-hi un món comú amb un altre home, ni n'hi ha en el que s'ha après d'aquest altre, o en les expectatives que fomenta.

L'univers d'un altre sols entra en el camp de la meua imaginació i pensament, i això no hi origina cap veritat autònoma. No es tracta d'un món compartit (sí, quan es parla a l'engròs), sinó, per exemple, d'acollir la resultant d'un voler comprendre, o d'un fer pròpies, les conductes d'algú o les paraules que expressa, en una realització factual que de fet es pot intentar. Comprendre o fer pròpies les conductes i expressions dels altres demana l'esforç de mi mateix sense deixar mai de ser quelcom d'un mateix.

Per això caldria evitar d'anar categoritzant a propòsit d'un món compartit: no hi hauria una realitat autònoma dels individus que bastís el fonament d'on arrencar per a posar-se d'acord, no hi hauria cap lloc comú que pogués donar suport a uns drets de validesa comuna, el món no fóra l'indret on es diposités el treball interpretatiu de generacions anteriors, no s'esperaria respostes més o menys explícitament racionals dependent de la rigidesa cultural.⁴

6. No cal per a la comunicació.

La comunicació no pot pressuposar un estadi de contingut social comú, intersubjectiu, que expliqui que es pugui realitzar un esforç comunicatiu gràcies al fet de poder comprendre a través seu les raons per les quals els individus obren.

---

⁴ Compari's amb allò que defensa Habermas a *Theorie des kommunikativen Handelns*. Vol1 *Handlungsrationaltät und gesellschaftliche Rationalisierung*. Vol2 *Zur Kritik der funktionalistischen Vernunft*, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 1981; per exemple, a vol.1 pàgs.106-113, 123-124. Més avall afegeix: «El concepte d'acció comunicativa, per acabar, es refereix a la interacció de com a mínim dos subjectes capaços d'actuar i de parlar que (per mitjans verbals o extraverbals) introdueixen una referència interpersonal. Els actors cerquen un acord de la seva situació on han d'actuar per tal de coordinar amb entesa llur pla d'acció i així les seves accions. El concepte central d'interpretació es refereix en primer lloc als tractes per a unes definicions de la situació capaces de consens. En aquest mode d'acció el llenguatge manté, com ho veurem, un lloc valuós prominent» (pàg.128, cf.148; 164-165: «la comprensió de sentit és per contra una experiència comunicativa, per això irrealitzable solipsísticament»). Habermas transforma categories lingüístiques ordinàries, amb un valor funcional, en categories hermenèutiques. Però es parla de plurals «subjectes» en una accepció funcional: de fet jo sóc un «subjecte» d'una manera que els altres no ho poden ser per a mi. La «referència interpersonal» no estableix literalment un terreny comú. Els actors sempre es troben en una relació desproporcionada (com els subjectes), qualsevol acord o entesa és incapaç de lliurar un espai comú d'acció. No hi ha, pres al peu de la lletra, un àmbit de consens.

És a dir, no s'ha de transformar unes maneres de parlar («et comprenc», «els propòsits d'en Joan»), amb la significació que expressen, i que és precisament el que es vol dir del altres; no s'ha de transformar tot això en quelcom que fa una passa més enllà del que signifiquen.

De fet l'acció comunicativa no pressuposa cap àmbit efectivament comú perquè l'ambivalència que s'hi present més aviat confirma la no transparència inclosa en qualsevol comunicació, la circumstància de comprendre-la a la llum, no d'una interpretació comuna, sinó de l'única activitat que s'ocupa del que l'altre diu o fa.

Quan comprenc directament el que es diu o es fa, aquesta comprensió és la d'una tasca pròpia, d'acord amb les meves capacitats de tot tipus, i sense cap garantia que no hi hagi alguna altra manera de copsar la paraula o el gest d'un altre, o de no modificar-ne el sentit. No hi ha, parlant estrictament, un món social, sinó que el que es diu món social es deu a un conjunt de generalitzacions pel fet que es parla amb els altres, i s'hi fa moltes coses conjuntament.

La subjectivitat de l'altre és fora del meu abast, sense que això impliqui que no hagi de remetre quelcom als altres quan vull explicar la meva activitat. Precisament una qualsevol activitat pròpia pot ser adjectivada de privada i de pública, en accepcions diferents: privada, per exemple, en el sentit que l'activitat sempre és única, i que va lliurant l'originalitat en persona; pública, valgui el cas, perquè s'hi pot fer remissions a un aprenentatge i guanyar una qualsevol generalització (per això, hi ha ciències socials).

La defensa de l'acte comunicatiu per haver-hi un àmbit comú o públic l'idealitza, té en compte allò que se'n pot pensar en general⁵.

Alhora desencamina: sembla incapaç de diferenciar «públic» com a remissió a afers genèrics, i «públic» per al fet que pugui haver-hi una altra activitat al costat de la meva – o «comú» en l'accepció de

---

⁵ El que es pensa sempre assumeix un contingut ideal, precisament perquè el que compleix les condicions de ser pensat s'anomena ideal. Tanmateix la idealització es diferencia perquè fa que allò ideal no pugui ser incorporat en el llenguatge del que és representatiu com a propi seu. Es parla de l'home, i el dit val per a l'Antoni; però no es pot parlar d'un món comú en una relació efectiva.

general, i «comú» com si hi pogués haver quelcom propi de més d'una activitat. Anar enllà de la soledat ontològica és un miratge.

Certament hi ha una narració general de la comunicació, per tant un llenguatge d'afers comuns i públics. Tanmateix aquest nivell consideratiu no lleva que calgui distingir-lo de les circumstàncies d'una acció comunicativa; és a dir, de la radical impossibilitat de tenir accés a una qualsevol activitat que no sigui la pròpia.

Les manifestacions a propòsit de la comunicació, dels lligams entre dos o més individus, de tot allò que reflecteix els sentiments que es professen, l'actitud dels uns als altres, llur acord, la comprensió mútua, la participació d'un mateix conjunt d'idees i de maneres de sentir, l'esforç per a comprendre's, les previsions i les connivències mútues, van exemplificant una certa grandesa de l'ésser humà i de l'estar en companyia. Cal preservar el valor de la convivència sense destorb d'estudiar-ne en detall les eventualitats.

7. Comunicació i racionalitat.

1. Alguna racionalitat en una conducta, també en la comunicació, es pressuposa sempre. Sembla impossible un comportament sols irracional: llavors no hi hauria integració de cap mena, cosa només associable a la inconsciència.

Si s'assumeix que hi va havent un comportament que pressuposa la meua presència, que sap on és i què fa, que transacciona amb les coses i els altres, per tant que és explicable en l'accepció que es pot preguntar què l'ocupa, per què i per a què, en quines circumstàncies – si s'assumeix que no puc no explicar-me racionalment, s'acceptaria que el criteri d'una qualsevol comunicació no rau en la racionalitat d'un projecte o d'una argumentació, sinó que és a propòsit d'una comunicació que puc expressar una racionalitat. No puc no expressar-me racionalment: la raó no es un criteri de comunicació perquè n'hi ha digui el que digui. L'afer és quina racionalitat defenso, com la mantinc, què hi ha de genuí i què d'enginy, de tal manera que tot fóra comunicació, però hi hauria moltes maneres de fer-ho, i llavors la qüestió seria més aviat la d'encertar la més convenient de dur-ho a terme.

La racionalitat no és un mitjà, sinó un apuntament de l'ésser-hi; sols hi sóc, en això o allò; i, des de les concrecions amb les raons d'unes tals concrecions, vaig desplegant un procés comunicatiu, quan convé.

En qualsevol cas la comunicació pot expressar un genèric, però aquest s'ha de circumscriure a generalitzar en una concreta comunicació, on la seva racionalitat no és mai un lloc comú, sinó que n'expresso, i en comprenc.

2. S'hauria de prendre precaucions a l'hora de decidir què ha de considerar-se més racional o menys, quan sembla impossible una activitat sense racionalitat, quan l'estudi dels aspectes procedimentals de la raó ja la suposen i en lliuren sols pautes, quan el substantiu «racionalitat» no sembla poder adjectivar-se amb els termes «completa», «buida», o fins i tot «comunicativa».

Què voldria dir «la racionalització del món vital» sobretot quan se la posa en relació amb una «societat emancipada»? Com s'ha d'interpretar que allò «utòpic sigui sols la barreja d'una infraestructura comunicativa molt desenvolupada de possibles formes de viure, amb l'articulació història d'una forma abastada de viure»? Perquè, àdhuc admetent una discussió dels aspectes procedimentals d'un discurs, els punts de mira podrien ser molts, i mai no podria quedar conclòs cap tema. La comunicació humana restaria a recomençar, mai no seria acabada. Es podria dir que una societat emancipada és un *flatus vocis* quan es té en compte les circumstàncies de la raó pròpia, i la que es considera dels altres, i quan s'estudia una mica com operen els grups humans.

La racionalització del món vital sols significaria doncs l'esforç per a clarificar-se.

És clar que, per damunt de la raó, no hi ha res: cap consideració pot limitar-la, i és la racionalitat que circumscriu una qualsevol altra referència. El supòsit que el món vital sigui el d'un moment històric no pot pretendre de posar-hi límits, quan és des del meu present que hi ha remissió històrica, i quan la història és una troballa feta en l'exercici d'una raó.

No hi hauria pròpiament una perspectiva històrica per a la raó present: no podria fer-me escàpol a la certesa que estic radicalment sol, que no puc substituir-me en la tasca d'estar ocupat racionalment, i que les anades interpretatives cap a móns comuns i històrics on fer descansar la soledat i la raó semblarien més aviat aproximacions genèriques.

3. En les controvèrsies, els intercanvis dels punts de vista, els debats, no basta que s'hi cerqui una comunicació apostant per una racionalització amb un estil de raó més o menys sabut. La discussió procedimental és de segon ordre, per tant no seria pas massa útil. Com es canvia de costums? Com se supera certs comportaments? Doncs pel treball i l'esforç, pel contacte amb els altres, quan hi ha alguna inquietud, capacitat de contrastar, superació de dependències pròpies.

En conjunt es necessita *experiència*. Res no em substituirà en la cura per les coses, pels esdeveniments i, sobretot, pels altres.

III

UN ESBÓS DE L'ABAST COMUNICATIU DELS NOUS MITJANS

Com s'assumeix el gaudi d'una munió d'aparells audiovisuals? La resposta deu dependre de molts factors, entre els quals aquells que deixarien pas a saber què em comuniquen i com.

1. Es mira la televisió.

1. En connectar la televisió es perceben imatges televisives. Sens dubte el resultat aprofita el que s'és capaç de fer en les interaccions amb els altres. Malgrat tot es tracta d'una novetat, que no s'amaga, ni vol fer-ho, que no hi són els altres en persona, que és un producte obtingut, que posa l'enginy i la instrumentalització de les coses naturals al servei d'un esdeveniment que demana una mica de col·laboració de l'espectador: que faci com si els altres fossin allí.

L'afer s'esdevé tal qual: no sóc enganyat, sinó que sé constantment que estic mirant televisió, l'experiència mai no substitueix la relació efectiva amb els altres. Si he d'ocupar-me d'una expressió, que mostra una naturalització en els casos presencials, s'hi troba una solució tècnica en aquells altres casos, és a dir, apareix alguna cosa en la pantalla, i s'escolta, capaç de fer el que provoca l'efectivitat del cos natural de l'altre.

Les imatges televisives, tal com són, no expressen, no comuniquen: serien efectes resultants. Tanmateix treballen, hi ha hagut un desenvolupament tecnològic, una mica com ho fa una pintura d'un quadre: gràcies a un cos no dat fenomènicament, sóc capaç de copsar-hi que s'ha volgut plasmar un ésser humà en la tela. En el cas de les imatges televisives, deixen assumir-hi que s'ha volgut fer un producte resultant que s'assimila a l'ésser humà, i que, en aquesta línia, també ocorre el mateix respecte d'una expressió i comunicació.

Per tot això es parla d'imatges televisives (no hi ha ni percepció dels altres en persona ni imaginació meva quotidiana), d'expressions i

comunicacions televisives (no hi ha una naturalització en l'expressió aliena, sinó una imaginització televisiva), àdhuc es pot defensar que hi ha representació televisiva en el sentit que imatges, expressions, comunicacions i representacions, són aquí la manera de palesar un fenomen resultant d'una aplicació tècnica, manifestació que no suposa la presència dels altres o la interacció de l'altre amb mi, però que mantinc a tall d'un paral·lel del tracte efectiu.

2. Pel cap baix valdria la pena d'indicar que la satisfacció que s'hi troba es deu versemblantment a la circumstància que s'hi ofereix quelcom que no costa mentre és capaç de satisfer un part important de desigs (d'informació, de tafanejar en la vida dels altres, de solució de problemes que s'han presentat, de distreure's, de sentir emocions, d'escoltar entesos d'una matèria); es podria dir i tot que no sembla haver-hi una faceta humana que no pugui rebre algun tractament en la representació que suposa la pantalla televisiva.

2. Es veu pel·lícules.

Certament el domini de les tècniques audiovisuals ha permès de diversificar les ofertes d'acord amb les múltiples facetes de la comunicació.

El rodatge de pel·lícules combina el guany tècnic i els capteniments relacionats amb la representació teatral, amb la mímica, amb la imitació. Fet i fet les arts escèniques han explorat profusament els complements necessaris per a un efecte donat, les possibilitats d'augmentar la intensitat de la comunicació.

L'èxit cinematogràfic es deu a diferents aspectes seus. Sens dubte, però, molts dels múltiples epítets que rep (suggerent, fascinant, interessant, colpidor, educador, angoixant, denunciador, captivador) es deu a la circumstància que hi ha una activitat meua capaç d'atendre el que s'hi comunica, en aquest nivell cinematogràfic, de manera que fa viure i reviuire, no sols històries de les quals s'hauria participat, sinó que es projecta a la pantalla un ordre sols comparable a les fantasies pròpies de tot tipus, o que s'hi esplaia quelcom que satisfà el desig de

novetat, d'exemplaritat, de tafaneria, d'enriquiment històric, de distracció, d'estudi comunicatiu.

Les pel·lícules allarguen un tipus de representació (ho són a la seva manera). No sembla dar-se una experiència en les formes més oposades o matisades que no pugui expressar-se cinematogràficament, que recull el llenguatge oral i el gestual, que hi introdueix la música i el cant, que es mostra sempre com la visió d'un ull que no era el propi i que ara mira el que aquell veu. Es tracta d'un univers que perllonga el representatiu a través d'una manipulació tècnica capaç de crear una resultant, que s'assumeix en la línia de les percepcions pròpies, de les imatges, en particular de les fantasies pròpies. De manera que pot arribar a ser un competidor de la resta, àdhuc quelcom que es necessita per a compensar la resta, o evadir-se'n, de la manera que sigui.

Cal retenir que l'activitat es manté animada per l'escena com un tot: comprèn globalment el que hi ocorre. Hi ha una única representació així engatjada. El que es percep fa de motivació per a mirar una escena fins que em sento així o aixà capficat en la pantalla.

Les imatges del film són doncs l'oportunitat per a una experiència singular.

3. **El radioient.**

1. Es tracta d'una resultant sonora d'un mitjà tècnic que no es pot copsar com la paraula d'un altre home present, pel fet que no hi ha un cos i un so d'aquest cos.

La televisió ja incorpora el so, com ho fan les pel·lícules: m'he de disposar com ho faig davant d'un altre home, de manera que copso els sons i els comprenc, i alhora ho faig com a conseqüència d'una resultant tècnica. Hi ha una expressió en aquestes termes: això rebla que l'expressió lingüística de l'altre em provoca alguna manera d'entomar-la gràcies a la mediació d'un cos no dat fenomènicament, i és el que el recurs sonor dels mitjans audiovisuals perllonga.

Es parla d'expressió i de llenguatge també en aquest respecte: que sóc capaç de fer meva alguna significació, des d'una resultant tècnica, gràcies a un cos no lliurat, i perquè ho vull dur a terme.

2. Es pot parlar amb algú mentre s'està fent alguna altra activitat que no hi està relacionada. S'hi mostra el domini d'una llengua i de moltes altres activitats. La ràdio permet justament això: acompanya i no necessita d'acaparar tota l'atenció. No havent-hi imatges, l'esfera de joc se circumscriu al llenguatge.

La música per ràdio fa un capítol apart: manté la de ser quelcom que es transmet per un mitjà tècnic (la música que se sent és de ràdio), i se n'hauria de fer una aproximació a partir dels termes que es fa per a una qualsevol altra música⁶, amb l'afegit que s'entoma una resultant tècnica, que manté una naturalitat, que és la seva i que discrimino respecte de la produïda per l'instrument o el cant presents, malgrat i tot que se'm pugui reptar a fer-ho amb els ulls clucs i no encertar quina és quina. Tanmateix m'hi implico: conjecturo també un cos no lliurat, al costat del que hi intervé fenomènicament, i del meu estat d'ànim, amb la voluntat de seguir-la. Escolto música de ràdio, i ho remeto al meu cos, independentment si és el no lliurat com l'efectiu, perquè hi ha quelcom que s'hi esdevé i que se m'escapoleix: que una resultant tècnica sigui escoltada com a música.

No es tracta d'una audició de música en viu, sinó de música de ràdio.

4. L'ordinador.

1. La circumstància de poder veure televisió o escoltar la ràdio per ordinador, i de cercar-hi els programes emesos, fa que hi valgui el que s'ha comentat per al mitjà televisiu i radiofònic.

S'usa també com una màquina d'escriure molt millorada i amb una capacitat esplèndida de variables. Des dels originals, permet canvis de tota mena, s'hi pot intercalar molts objectes diversos. No sembla aparèixer cap dificultat a l'hora d'admetre que l'ordinador contribueix, com a processador de textos, a fer una tasca neta, eficient i més fàcil.

---

⁶ Cf. *Introducció a l'estètica. Esbossos d'una teoria de l'art i de la bellesa* QF23.

La informació que es troba en la xarxa informàtica mereix l'admiració de tothom: és útil, sovint exhaustiva, es fa amb comoditat, augmenta dia a dia, i abasta tots els temes possibles.

La xarxa ofereix també la possibilitat d'efectuar tota mena de tràmits, deixa visitar pàgines dels serveis més varis.

El món dels jocs en internet s'ha d'avaluar com un entreteniment i permet l'adquisició d'habilitats en el domini manual dels comandaments, i de millora en les respostes conjuntes a una sèrie d'esdeveniments que ocorren en els jocs.

2. Prengui's ara la comunicació a través de la xarxa: per exemple, quan es parla amb algú altre que veu en pantalla; una relació que s'apropa més a la que hi ha entre dos individus acarats, que la d'entre l'espectador i els protagonistes d'una pel·lícula, o la d'entre el primer i el locutor de televisió; certament s'hi troba un mitjà tècnic, la imatge que apareix a la pantalla no és l'home amb qui es parla, i els aparells demanen que els dos interlocutors es trobin en un lloc determinat mirant més aviat cap a on és la webcam. I a través d'això hi ha tota la relació del cas.

No hi és l'interlocutor, sinó que sols hi ha una imatge produïda i el corresponent so resultant, que se sap que són els d'un mitjà tècnic per més ben trobat que sigui, i que poden aflorar gairebé amb l'acció original que els provoca. Sigui com sigui la relació en línia veu un cos humà en imatge, escolta una expressió mentre atén un so produït, i l'esdeveniment mostra més i més la seva eficàcia quan jo mateix m'hi adreço i hi va havent una conversa a dos. S'hi conjectura l'eficiència d'un cos no lliurat pel fet que sé copsar-hi un cos humà i una expressió, que l'altre sols s'expressa gràcies que aquell cos no dat ho deu possibilitar.

3. Les xarxes socials han guanyat un fort protagonisme, ja sigui a través de l'ús de l'ordinador o del telèfon mòbil. N'hi ha que proven de personalitzar l'interlocutor permetent-li la confecció d'un perfil propi i la pujada (i la baixada) de fotografies i de vídeos: en algunes de més èxit la comunicació es fa a través de l'escriptura, amb missatges més aviat breus, i comentaris dels altres internautes.

En qualsevol cas s'hi troba l'expressió escrita de parers de temes de tota índole, amb l'únic afegit de la rellevància de posar immediatament a disposició informacions i punts de vista, i les respostes, si n'hi ha, de manera que la interpretació aquí seria la mateixa que l'oferta per a un qualsevol altre escrit, amb la diferència del mitjà tècnic que serveix per a fer-lo.

5. Nous mitjans i reptes en la comunicació.

Cap mena de comunicació no sembla un obstacle per a res, no impedeix les altres formes de relació. La pregunta per la conveniència d'un mitjà o un altre esdevé la qüestió per l'oportunitat de fer-ho, per tant per la comesa d'una tasca que ha de resoldre afers i dubtes.

Hi ha un original, i tota la resta de comunicacions en fa derivar l'eficàcia. El punt àlgid entre el meu interlocutor i jo es troba en el joc de dos cossos que s'interrelacionen, i que permeten de comprendre's.

Els nous mitjans de comunicació són la resultant d'una tècnica i d'una ciència que forma part del dia a dia contemporani. Les noves formes de relació han estat possibles per les novetats en els camps tècnics i científics, però així mateix per la inversió que s'hi ha fet, de manera que formen part del mateix teixit econòmic perquè són mitjans de consum, també són mitjans de treball, i en qualsevol cas acceleren els temps de les relacions comercials i, en conjunt, humanes.

L'home del segle XXI s'ha adaptat a molts tipus de nous mitjans de comunicació, els quals ja formen l'univers quotidià de les relacions socials. Cal no menystenir les possibilitats comunicatives que fan presents i els horitzons que poden anar deixant entrellucar. Certament el tracte directe amb els altres ocupa un lloc insubstituïble perquè és així com s'ha après què és relacionar-se i comunicar-se, és des d'aquí que tots els altres mitjans esdevenen rèpliques més o menys reeixides. Tanmateix no es pot pressuposar quin és el límit de les altres formes de comunicació.

Però no està tampoc pressuposat la capacitat d'expressar-se algú en els nous mitjans. L'art de cadascú per a esmerçar-los en profit d'una expressió de sentiments, d'una informació, d'una comunicació de saber, depèn de les habilitats pròpies, i d'alguna manera

reflecteixen les que es desplega amb el vaivé quotidià. Al cap i a la fi la resultant d'una qualsevol comunicació no se sap abans que tingui lloc: l'ús i el seny permeten d'anar-s'hi movent amb eficàcia i seguint els criteris que menen al desenvolupament de les capacitats de l'ésser humà.